

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

**СИЛАБУС
навчального курсу «Соціологія»
спеціальність 051 «Економіка»
форма навчання: денна**

Розробник: доцент кафедри, к.і.н.

Попригадач А.В. _____

Лісова М.А. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри економіки та
соціальних дисциплін

Протокол № __ від «__» _____ 2020 р.

3 кредити ECTS; години: 16 лекційних, 30
семінарських, та 44 самостійна робота.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 16 лекційних, 30
семінарських, та 44 самостійна робота.

Анотація курсу

Соціологія є вибірковою дисципліною для студентів усіх спеціальностей системи вищої освіти. Вона покликана допомогти майбутньому спеціалісту з вищою освітою знати основи соціології як науки, формувати у майбутніх фахівців систему знань з питань сучасної соціальної системи суспільства; виховати грамотну особистість, здатну орієнтуватися в сучасних соціальних явищах і подіях, сприяти формуванню соціологічного світогляду щодо розкриття соціальних явищ і процесів, що пронизують соціальні взаємодії людей у різних вимірах суспільного життя та повсякденності, розвивати вміння послуговуватися категоріальним апаратом соціології, її методами дослідження, а також теоретичними та концептуальними напрацюваннями.

Предметом дисципліни «Соціологія» є суспільство як цілісна система, галузі соціології, методи збору, обробки, аналізу та інтерпритації соціологічної інформації, вивчення стану громадської думки.

Мета курсу

Мета вивчення дисципліни «Соціологія» – формування системи знань про основні поняття соціології, історію її становлення у світі та в Україні; усвідомлення сутності соціального життя та соціальної культури суспільства, опанування методики сучасного соціологічного аналізу суспільних відносин опанування категорійного апарату соціологічної науки, вивчення загальних положень про соціальну структуру суспільства, закономірності утворення та розвитку соціальних відносин та соціальної політики. Під час вивчення дисципліни студент має знати: основи загальної соціології, її предмет, структуру, вихідні категорії, закони та функції; історичний шлях розвитку світової та вітчизняної соціологічної думки; загальний зміст спеціальних соціологічних теорій; питання методології, методики та технології у практичній діяльності з підготовки засуджених до повернення в суспільство. Уміти: аналізувати специфіку соціальних та соціально-психологічних явищ і процесів у суспільстві, трудовому колективі, сім'ї; використовувати на практиці результати емпіричних соціологічних досліджень; здійснювати соціальне управління; діагностувати стан соціально-психологічного клімату в колективі, причини наявних конфліктів, міру використання соціальних резервів виробництва; використовувати соціальні технології з профорієнтації, по роботі з кадрами.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні Заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Загально-соціологічна теорія						
1	Тема 1:Предмет та об'єкт соціологічної науки.	6	2	2		2
2	Тема 2. Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки.	6		2		4
3	Тема 3. Соціальні інститути і спільноти	6	2	2		2
4	Тема 4. Соціальні процеси, види і шляхи їх пізнання.	4		2		2
5	Тема 5. Соціальна структура суспільства і тенденції її розвитку.	6	2	2		2
6	Тема 6. Соціологія особистості.	6	2	2		2
7	Тема 7 Соціологія конфлікту	6		2		4
8	Тема 8. Соціологія девіантної поведінки.	6	2	2		2
Розділ 2. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії						
9	Тема 9. Соціологія молоді.	6	2	2		2
10	Тема 10. Соціологія шлюбу і сім'ї.	6	2	2		2
11	Тема 11. Соціологія релігії.	4	2			2
12	Тема 12. Соціологія культури.	4		2		2
13	Тема 13. Соціологія політики.	4		2		4
14	Тема 14. Соціологія громадської думки.	4		2		4
Розділ III. Емпіричні соціологічні дослідження						
15	Тема 15. Конкретно-соціологічне дослідження	8	2	2		4
16	Тема 16. Методи збирання даних у соціологічних дослідженнях	8		4		4
	Всього за курсом	90	16	30		44

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Плани семінарських занять

Тема 1:Предмет та об'єкт соціологічної науки.

1. Скласти порівняльну таблицю «Взаємозв'язок соціології з гуманітарними науками».

2. Огюст Конт – батько соціології: наукові надбання вченого.
3. Характеристика законів соціології.
4. Головні категорії соціології.
5. Особливості розвитку соціології в Україні.
6. Наукові установи державного і недержавного типу, які займаються соціологічними дослідженнями в Україні.
7. Соціологія і соціальне проектування.

Література: основна № 1-13; допоміжна № 7.

Тема 2. Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки.

1. Основні напрями сучасної соціології:
 - 1.1. Функціоналізм
 - 1.2. Структурно-функціональний аналіз як теорія суспільства
 - 1.3. Структурно-функціональний аналіз як метод соціального дослідження
 - 1.4. Теорії соціального конфлікту
 - 1.5. Концепція соціального обміну
 - 1.6. Психоаналітичні теорії
 - 1.7. Феноменологічна соціологія
 - 1.8. Прикладна соціологія

Література: основна № 1- 13; допоміжна № 2, 5, 17.

Тема 3. Соціальні інститути і спільноти

1. Еволюція уявлення про суспільство та теорії його походження.
2. Структура суспільства та його типологізація.
3. Соціальні групи: сутність та різновиди.
4. Інституалізація як соціальний феномен.
5. Види і функції соціальних інститутів.
6. Основні види соціальної організації.

Література: основна № 1-13; допоміжна № 8.

Тема 4. Соціальні процеси, види і шляхи їх пізнання.

1. Поняття соціального процесу.
2. Сутність понять “соціальні зміни”, “соціальний розвиток”, “соціальний прогрес”.
3. Види соціальних процесів.
4. Соціальні рухи.
5. Особливості процесів соціальної мобільності в Україні спостерігаються на рубежі ХХ-ХХІ ст.

Література: основна № 1- 13; допоміжна № 1, 18, 20.

Тема 5. Соціальна структура суспільства і тенденції її розвитку.

1. Маргіналізація як соціальне явище
2. Основні маргінальні групи в сучасній Україні
3. Класова структура суспільства за Ентоні Гідденсом.
4. Соціальний статус особистості
5. Аскрипція і соціальна стратифікація
6. Тенденції розвитку соціальної структури сучасного українського суспільства.
7. Бідність як соціальний феномен.
8. Робочий клас у сучасному суспільстві.
9. Розвиток середнього класу в Україні.

Література: основна № 1-13; допоміжна № 8.

Тема 6. Соціологія особистості.

1. Дослідження особистості в історії соціологічної думки.
2. Співвідношення понять людина, індивідуальність, особистість. Соціальний статус і соціальна роль. Типи особистості.
3. Соціалізація особистості.
4. Етапи і агенти соціалізації.
5. Індивідуальний та груповий досвід у житті особистості.

Література: основна № 1-13, 18; допоміжна № 11 16.

Тема №7 Соціологія конфлікту (2 год.)

1. Конфлікт як соціологічна категорія.
2. Види соціальних конфліктів.
3. Головні причини конфліктів.
4. Параметри конфлікту.
5. Основні етапи конфлікту.
6. Соціальні конфлікти в місцях позбавлення волі та засоби їх усунення.

Література: основна № 1-13; допоміжна № 12, 20.

Тема 8. Соціологія девіантної поведінки.

1. Основні теорії та концепції девіації.
2. Характеристика девіантної поведінки, що засуджується в суспільстві.
3. Характеристика девіантної поведінки, що схвалюється суспільством.
4. Суїцид як форма девіантної поведінки.
5. Наркотизм як девіантне соціальне явище.
6. Феномен тероризму в сучасному суспільстві.
7. Гомосексуалізм: особливість чи девіація?
8. Мода и девіація.
9. Легалізація проституції в Україні: аргументи «за» та «проти».

Література: основна № 1-13; допоміжна № 18, 20.

Тема 9. Соціологія молоді.

1. Соціологічні теорії хронологічних рамок молоді
2. Проблеми молоді в Україні.
3. Молодь як соціальна спільнота.
4. Державна молодіжна політика в Україні.
5. Молодь у політичних відносинах та у громадському житті.
6. Вільний час молодих українців.

Література: основна № 1- 15; допоміжна № 19.

Тема 10. Соціологія шлюбу і сім'ї.

1. Шлюб і сім'я як об'єкт соціологічного дослідження.
 - 1.1. Сім'я як формальний соціальний інститут.
 - 1.2. Сім'я як соціальний інститут.
2. Історичні типи сім'ї.
3. Функції сім'ї.
3. Сучасні проблеми сім'ї в Україні та світі.

Література: основна № 1-15; допоміжна № 10.

Тема 11. Соціологія релігії.

1. Сутність соціології освіти.
2. Об'єкт і предмет соціології освіти.
3. Концепція безперервної освіти.
4. Функції освіти.
5. Ознаки світової кризи освіти.
6. Проблеми освіти у світі і в Україні.

Література: основна № 1-15; допоміжна № 10, 16.

Тема №12. Соціологія культури.

1. Культура і суспільство. Культура і людська природа.
2. Основні підходи до визначення культури.
3. Функції культури у суспільстві.
4. Об'єкт і предмет соціології культури.
5. Види культури. Субкультура та контркультура.
6. Основні форми культури: елітарна, народна масова.

Література: основна № 22; допоміжна № 13.

Тема 13. Соціологія політики

1. Політика як соціальний феномен
2. Участь громадян у політичному процесі
3. Сутність політичних технологій
4. Роль «екзит-полів» під час виборів.

Література: основна № 1-19; допоміжна № 20.

Тема 15. Конкретно-соціологічне дослідження.

1. Охарактеризувати сутність програми соціологічного дослідження.
2. Визначити структурні частини програми соціологічного дослідження.
3. Скласти програму соціологічного дослідження згідно обраної теми у вигляді таблиці (програма соціологічного дослідження, проблема дослідження, визначення мети і завдань дослідження, об'єкт дослідження, предмет дослідження, гіпотеза дослідження).

Література: основна № 1-19; допоміжна № 20.

Тема 16. Методика і техніка збору даних у соціологічних дослідженнях.

1. Основні способи збору інформації у соціології.
2. Соціологічний інструментарій.
3. Класифікація питань анкети.
4. Соціологічна вибірка.
5. Методика складання звіту соціологічного дослідження.

Література: основна № 1-19, допоміжна №20.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. За допомогою основних соціологічних підходів (функціоналізму, конфліктного підходу, теорії обміну, теорії ролей, пояснити виникнення таких явищ як: революція, індустрія моди, спорт, корупція, органи правопорядку (поліція), вибори глави держави, шлюб.

2. Скласти список ідей, відкритий, технологій, які значним чином вплинули на життя суспільства; охарактеризувати позитивні і негативні впливи цих явищ на суспільство. Відповісти, що б було, якби ці речі і технології не з'явилися.
3. Проявити соціологічну уяву, вийти за рамки буденного сприйняття дійсності і проаналізувати такі буденні практики як: шоппінг, куріння, азартні ігри, весілля, святкування Нового року, Інтернет-спілкування, комп'ютерні ігри Пояснити чому виникла така практика, чому люди це роблять, до яких наслідків в масовому вигляді приводять ці дії (і для тих, хто цим зайнятий і для оточення), виникнення яких нових явищ тягне за собою існування цих практик. Тобто відповісти на питання: чому, до чого призводить, поява чого тягне за собою.
4. Пояснить, які сторони у вивченні сім'ї цікавили б соціолога, психолога, юриста і демографа.
5. Які проблеми можна вирішити за допомогою соціологічних знань (навести приклади з усіх сфер життя людини)?
6. У чому полягає специфіка соціологічного погляду на суспільство?
7. Які особливості теорії соціальної стратифікації Платона, теорії «середнього класу» Аристотеля?
8. Що нового вніс у соціологічну думку Т.Гоббс?
9. Визначити роль О.Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма і М. Вебера у становленні класичної соціології?
10. Чому ставлення до соціології в тоталітарних державах і в демократичних неоднакове?
11. Що спільного і відмінного у поглядах на людину і суспільство вміщено у змісті сучасних напрямів соціології?
13. Визначити, до якого виду соціальних спільнот відносяться: мусульмани, офісні працівники (всі, хто працює в офісах), сільські жителі, власники «Жигулів», бідні, глядачі фєсрверку на площі, холерики, молодь Харкова, татари, члени асоціації стоматологів України, пасажери трамвая, чоловіки, безробітні, попутники в електричці які постійно зустрічаються, глядачі футболу, вчителі.
14. Переваги та недоліки соціальної (не)рівності.
15. Соціальна мобільність моєї родини: соціологічний аналіз життя трьох поколінь.
16. Соціальна стратифікація – необхідність чи джерело конфлікту?
17. Соціальне походження та життєвий успіх.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-9, 18-19; допоміжна № 2-4, 7, 12.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>

Тематика есе:

1. Смертна кара: так чи ні.
2. Освіта – головний шлях до майбутнього.
3. Сучасне ставлення молоді до “кримінального світу .”
4. Ставлення молоді до гімну України.
5. Соціальний портрет жителя міста і села.
6. Ставлення суспільства до тих, хто відбув покарання.

7. Цінності української молоді.
8. Національні традиції в житті молоді.
9. Книга – найкращий друг? (що читає українська молодь та інші демографічні групи).
10. Спорт – сила? (чи спортивною є українська нація, молодь зокрема)
11. «Батьки та діти» - одвічний конфлікт чи міф.
12. Як ви любите своє місто?
13. Ми у відповіді за тих, кого приручили (чи люблять чернігівці «братів наших менших» і як дбають про них).
14. Моя сім'я – моє багатство (чи є родина цінністю сучасної людини).
15. Скажи як ти відпочиваєш і я скажу, хто ти.
16. Вплив глобальної мережі Інтернет на побут українців (- +).
17. Бережіть здоров'я змолоду (алкоголь, паління, стреси, відпочинок, спорт ...)
18. Жінка – слабка стать !? (-+)
19. Коріння мого роду – чи потрібне людині знання про свій рід?
20. Моя улюблена робота (задоволеність учасників різних демографічних спільнот обраною професією).
21. Ставлення молоді до громадянського шлюбу.
22. Мобільний зв'язок – друг чи ворог?!
23. Чиста душа – чисте оточення (ставлення до проблем екології).
24. Як впливає професійна діяльність на особистість (деформація)?
25. Вплив моди на життя української жінки.
26. Причини конфліктів в молодих сім'ях.
27. Ставлення молоді до свята «9 травня».
28. Суспільство і релігійні свята.
29. Чи знають українці свої «святині», «видатні пам'ятки»?
30. Чи знаємо ми своїх героїв?

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні заняття
1	Тема 1: Предмет та об'єкт соціологічної науки.	5	1	4	-
2	Тема 2. Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки.	4	-	4	-
3	Тема 3. Соціальні інститути і спільноти	5	1	4	-
4	Тема 4. Соціальні процеси, види і шляхи їх пізнання.	4	-	4	-
5	Тема 5. Соціальна структура суспільства і	5	1	4	-

	тенденції її розвитку.				
6	Тема 6. Соціологія особистості.	5	1	4	-
7	Тема 7 Соціологія конфлікту (2 год.)	4	-	4	-
8	Тема 8. Соціологія девіантної поведінки.	5	1	4	-
9	Тема 9. Соціологія молоді.	5	1	4	-
10	Тема 10. Соціологія шлюбу і сім'ї.	5	1	4	-
11	Тема 11. Соціологія релігії.	4	-	4	-
12	Тема 12. Соціологія культури.	4	-	4	-
13	Тема 13. Соціологія політики.	-	-	-	
14	Тема 14. Соціологія громадської думки.	-	-	-	
15	Тема 15. Конкретно-соціологічне дослідження	5	1	4	
16	Тема 16. Методи збирання даних у соціологічних дослідженнях	4	-	4	
Разом		64	8	56	0
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		6			
Залік		30			
Всього		100 балів			

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 8 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;
- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);

- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;

- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 4 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам по 2,5 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнятись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 2,5 бали.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця жовтня написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Охарактеризуйте поняття соціального. Соціологія як наука.
2. Об'єкт і предмет соціології.
3. Структура соціології.
4. Функції соціології.
5. Взаємозв'язок соціології з іншими науками.
6. Античний етап розвитку протосоціологічних знань: погляди Платона.
7. Античний етап розвитку протосоціологічних знань: погляди Аристотеля.
8. Розвиток протосоціологічних знань в епоху Середньовіччя: погляди Фоми Аквінського.
9. Розвиток протосоціологічних знань за доби Відродження: погляди Ніколо Макіавеллі.
10. Охарактеризуйте соціальні ідеї Томаса Гоббса: "Вчення про суспільний договір".
11. У чому полягають "утопічні" теорії Томаса Мора.
12. Протосоціологічні теорії Просвітництва – розвиток утопічних ідей: Ж.Ж.Руссо, Д. Дідро.
13. Внесок О. Конта у розвиток соціології як науки.
14. Органічний напрямок в соціології: теорії Герберта Спенсера.
15. Соціологічні погляди Карла Маркса.
16. Внесок Еміля Дюркгейма у розвиток соціології як науки.
17. Макс Вебер як засновник сучасної соціології, теорія нерівності.
18. Зародження і розвиток соціологічної думки в Україні.
19. Розвиток вітчизняної соціології у 20-му столітті.
20. Охарактеризуйте функції соціальних інститутів.
21. Поясніть суть поняття соціальна спільнота.
22. Охарактеризуйте поняття соціальна структура суспільства.
23. Поясніть зміст теорії соціальної стратифікації.
24. Охарактеризуйте основні методи соціологічного прогнозування.
25. Конфлікт як соціологічна категорія.
26. Назвіть і охарактеризуйте позитивні та негативні риси конфлікту.
27. Поясніть сутність девіантної поведінки.
28. Охарактеризуйте причини девіантної поведінки.
29. Види девіантної поведінки.
30. Основні поняття соціології молоді.
31. Соціологія шлюбу і сім'ї.
32. Охарактеризуйте види конкретно-соціологічного дослідження.
33. Назвіть та охарактеризуйте методи збирання даних у соціологічних дослідженнях.
34. Програма соціологічного дослідження.
35. Соціологічні дослідження в нашому житті.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:**Основна:**

1. Біленький Є.А., Козловець М.А. Соціологія: словник термінів і понять . К.: Просвіта, 2006. 370 с.
2. Кравченко А.И. Социология: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, 2001. 508 с.
3. Зінченко В.О. Соціологія. Чернігів, 2006. 42 с.
4. Осипова Н.П. Соціологія. К.: Кондор, 2015. 331 с.
5. Пінчук І.М., Толетоухова С.В. Соціологія. К., 2017. 296 с.
6. Піча В.М. Соціологія. К., 2000. 350 с.
7. Семигіна Т.В. Вступ до соціології. К., 2005. 303 с.
8. Сірій Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: Навч. Посібник . К. : Атіка, 2007. 480 с.
9. Соціологія: Підручник. / За ред. В. Г. Городяненка. К.: ВЦ «Академія», 2008. 544 с.
10. Социология: Общий курс: Учебник для вузов / В.И.Кондауров, А.С.Страданченков, Н.В.Багдасарова и др. М.: ИНФРА-М, 2017. 331 с.
11. Сірій С. Соціологія . К.: Просвіта, 2016. 450 с.
12. Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. Соціологія . К., 2008. 558 с.
13. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. Львів: Кальварія, 2003. 544 с.
14. Шаповал М. Загальна соціологія . К., 1996. 368 с.
15. Юрій М. Ф. Соціологія культури: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. 302с.

ІНТЕРНЕТ - РЕСУРСИ

1. Сайт українського фонду “Демократичні ініціативи” - <http://www.dif.org.ua>.
2. Сайт Київського міжнародного інституту соціології - <http://www.kiis.com.ua>.
3. (www.senat@pop3.Rcom.ru)
4. Збірник наукових праць: Філософія, соціологія, психологія (Україна) (www.fondinf@carrier.kiev.ua)